

MENOLOGION. Życiorysy świętych opracował i teksty liturgiczne przetłumaczył na język polski o. Roman PIĘTKA MIC, Kostomłoty – Warszawa 2007, Wydawnictwo Księży Marianów, ss. 432.

Z wielką radością należy powitać nowe polskie wydanie *Menologionu* w przekładzie i opracowaniu marianina, od r. 1998 archimandryty Romana Piętki, długoletniego duszpasterza i proboszcza (1967-2007) jedynej w Polsce neounickiej parafii w Kostomłotach k. Kodnia na Podlasiu. Autor wydania, magister filologii klasycznej KUL, nauczyciel języka łacińskiego i greckiego w Wyższym Seminarium Duchownym Księży Marianów w Lublinie, organizator i dyrektor Centrum Ekumenicznego w Kostomłotach, a wcześniej współorganizator i uczestnik nabożeństw ekumenicznych św. Marcina w Warszawie oraz animator ruchu ekumenicznego przez odprawianie w wielu miastach liturgii w obrządku bizantyńskim, a także współorganizator zjazdów ekumenicznych w Kodniu, odznaczony za swą działalność Złotym Medalem Prymasowskim „Ecclesiae Populoque servitium praestanti”, opublikowaniem tego dzieła ukoronował przed przejściem na emeryturę swą długą działalność duszpasterską i popularyzatorską o kulturze i symbiozie dwóch obrządków na obrzeżach wschodniej Polski (np. *Święty Nikita i jego kult w Kościele Wschodnim*, VoxP 10:1990, t. 18, 219-222).

Wydany przez niego w języku polskim *Menologion*, to bizantyńska księga liturgiczna, zawierająca krótkie żywoty świętych z dołączonymi do nich tekstami troparionów, kontakionów, prokimenów i innych śpiewów, uporządkowana według dni i miesięcy począwszy od 1 września (początek nowego roku bizantyńskiego), wykorzystywana w wigilie i święta ich wspomnień. Swą treścią i strukturą przypomina *Martyrologiom Romanum* lub *Synaxarium*, a nawet *Menaem* (*Modlitwa Godzin*), choć to, rozłożone na 12 miesięcy, zawiera obszerniejsze żywoty i historie święt, a także rubryki, officja i modlitwy. *Menologion* zawiera ponadto wykaz świąt Pańskich i teksty wspólne o świętych (zob. H. Leclercq, *Ménologe*, DACL XI 415-430; LThK² VII 87; LThK³ 103; ECat VIII 689-690; PEK 27-28,5). Najśłynniejszym i najobszerniejszym jest *Menologion Bazylego II*; ten

bizantyński cesarz (976-1025) zlecił Symeonowi Metafrastowi opracowanie nowego menologionu, on zaś dokonał tego w oparciu o wcześniejsze VII-IX-wieczne menologiony dodając do nich nowe przez siebie opracowane żywoty (jego tekst grecki z przekładem łacińskim wydał później m.in. w 1727 r. kard. Annibal Albani: *Menologii Basiliani Graecorum* p. I. September – November, p. II. December – Februarius, p. III. Martius – Augustus, co potem przedrukował J.P. Migne: PG 117, 19-614, oraz A. Morcellus: *Kalendarium Ecclesiae Constantinopolitanae diurnis commentariis illustratum*, Romae 1789); a ostatnio: Pio Franchi de Cavalieri, *Menologio di Basilio II. Cod.Vat. gr. 1613*, p. I-II, Torino 1907; zob. A. Ehrhard, *Les Ménologes grecs*, AnBol 16:1897, 311-329; 17:1898, 448-452: *Menologe de Metaphraste*; H. Delehaye, *Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris*, Bruxelles 1902, pp. IV-XLVII). *Menologion Bazylego II* przyćmił wkrótce i wyparł wszystkie wcześniejsze i współczesne sobie menologiony stając się podstawą do tworzenia późniejszych.

Jest on również podstawą i wzorcem dla menologionu ks. R. Piętki, na którego treść składają się: spis treści (ss. 3-4), krótki syntetyczny wstęp (ss. 5-6), Kalendarz liturgiczny wspomnień (ss. 8-380) zawierający przypisane poszczególnym dniom (począwszy od 1 września do 31 sierpnia) żywoty świętych (niekiedy po kilka), po których następują teksty troparionów, kontakionów, a niekiedy także prokimenów i alleluja, co świadczy, że jest to księga do nabożeństwa. Są to przeważnie święci z I tysiąclecia (tylko kilku późniejszych jak: pierwsi święci ruskiego Kościoła – św. Włodzimierz Wielki (+ 1015), św. Borys i św. Gleb (+ 1015), św. Borys – chrzciciel Bułgarii, św. Antoni Pieczerski (+ 1073), św. Jozafat Kuncewicz (+ 1623), męczennicy unicy z Pratulina – błog. Wincenty Lewoniuk z 12 towarzyszami, błog. Leonid Fiodorow (+ 934), błog. Mikołaj Czarnecki (+ 1959) i z Kościoła Wschodniego (są jednak w nim starożytni biskupi Rzymu oraz następujący łaciniści Ojcowie Kościoła: św. Ambroży, św. Augustyn, św. Beda Czcigodny, św. Benedykt z Nursji, św. Cyprian z Kartaginy, św. Grzegorz Wielki i św. Leon Wielki); teksty wspólne o świętych (o Najśw. Bogarodzicy, o aniołach, o prorokach, o apostołach, o biskupach, o wielbnym i szaleńcu dla Chrystusa, o męczennikach, o biskupach męczennikach, o niewieście, o lekarzach wolontariuszach, za zmarłych) zawierające tropariony, kontakiony i prokimeny (ss. 381-390), cykl tygodniowy (poniedziałek – sobota) zawierający również teksty troparionów i kontakionów (ss. 339-404), a wreszcie cykl ośmiu tygodni (cykl oktoicha) zawierający tropariony, kontakiony, prokimeny i alleluja niedzielne ośmiu tonów w języku polskim i staroruskim (ss. 405-413) oraz alfabetyczny spis imion świętych (ss. 414-431) i półstronicową podstawową bibliografię (s. 432) wymieniającą zapewne ogólnie wykorzystane źródła i literaturę (oprócz kilku publikacji z polskiej hagiografii, m.in. *Anthologion tou holou eniautou*, I-IV, Rome 1967-1980; *Liturgicon. Missel byzantin*,

Beyrouth 1960; *Mineja miesiacznaja*, t. 1-24, Moskwa 1978-1989). Na zakończenie przytoczę dłuższy fragment znajdującego się na początku wstępu, który ma ułatwić nieobeznanemu z tą problematyką czytelnikowi zrozumienie modlitwy, roku liturgicznego i cykli w liturgii bizantyńskiej:

„Modlitwa liturgiczna zawiera dwa rodzaje obrzędów: jedne wykonuje się przy pewnych okazjach, na życzenie wiernych, jak sakramenty (wyjąwszy Eucharystię), sakramentalia, błogosławieństwa i inne obrzędy; drugie – powracają regularnie, w określonych dniach i godzinach: jest to Modlitwa Godzin i boska Liturgia Eucharystyczna. Obrzędy, które powracają regularnie i na ogół codziennie, składają się z dwóch części: jedną stanowi element stały, niezmienny, zwany *wspólnym*; drugą — element zwany *własnym*, który zmienia się w zależności od następujących po sobie cykli roku liturgicznego. W obrządku bizantyjskim rok liturgiczny zawiera w sobie cztery cykle, które się nawzajem przenikają i na siebie nakładają, by nadać modlitwie liturgicznej jej szczególny charakter nieskończenie urozmaicony i daleki od monotonii.

1. Istnieje więc przede wszystkim cykl tygodniowy, wiążący z każdym dniem tygodnia wspomnienie jakiejś szczególnej tajemnicy, świętego lub grupy świętych. I tak, *niedziela* poświęcona jest pamiętce Zmartwychwstania Chrystusa; *poniedziałek* – aniołom; *wtorek* i *środa* przywołuje na pamięć tajemnicę Krzyża Świętego; w *czwartek* oddaje się cześć Apostołom, Cudotwórcom i Biskupom, szczególnie św. Mikołajowi; w *sobotę* wspomina się wszystkich świętych i zmarłych. O Matce Bożej nigdy się nie zapomina. Ona jest wspominana codziennie we wszystkich oficjach, a szczególnie w niedzielę, środę i piątek, z racji Jej udziału w tajemnicy Odkupienia. 2. Na drugim miejscu mamy cykl ośmiu tygodni, zwany cyklem *oktoicha*, stosownie do ośmiu tonów muzyki bizantyjskiej. Seria ośmiu tygodni lub ośmiu tonów zaczyna się niedzielą św. Tomasza, następującą po niedzieli wielkanocnej. 3. Następnie idzie cykl roczny świąt ruchomych zgrupowanych całkowicie wokół Paschy. Obejmuje on 18 tygodni: 10 tygodni przygotowawczych przed Paschą czyli okres Triodionu Postnego i 8 tygodni Triodionu Kwiecistego, czyli okresu od Paschy do niedzieli Wszystkich Świętych, która następuje zaraz po Zielonych Świątkach. 4. I wreszcie cykl roczny świąt stałych, czyli Kalendarz liturgiczny wspomnień świętych – *Menologion*, Miesiącesłów. W obrządku bizantyjskim rok liturgiczny zaczyna się 1 września i kończy 31 sierpnia”.

Scharakteryzowane wyżej dzieło stanowi bez wątpienia bardzo cenną publikację nie tylko dla neounickich wiernych na Podlasiu, którzy według niej się modlą, ale i dla łacińskich katolików, którzy po raz pierwszy mają możliwość spotkać i ubogacić konkretną głęboką modlitwą sąsiedniego Wschodu oraz przypomnieć sobie wielu jego nierzadko już zapomnianych świętych. Szkoda tylko, że jej Autor nie zaznaczył, z jakich konkretnych

RECENZJE

wydań tłumaczył teksty liturgiczne i na podstawie których hagiograficznych źródeł opracowywał żywoty prezentowanych świętych.

Ks. Stanisław Longosz – Lublin, KUL